

G.

Q. II, 109.

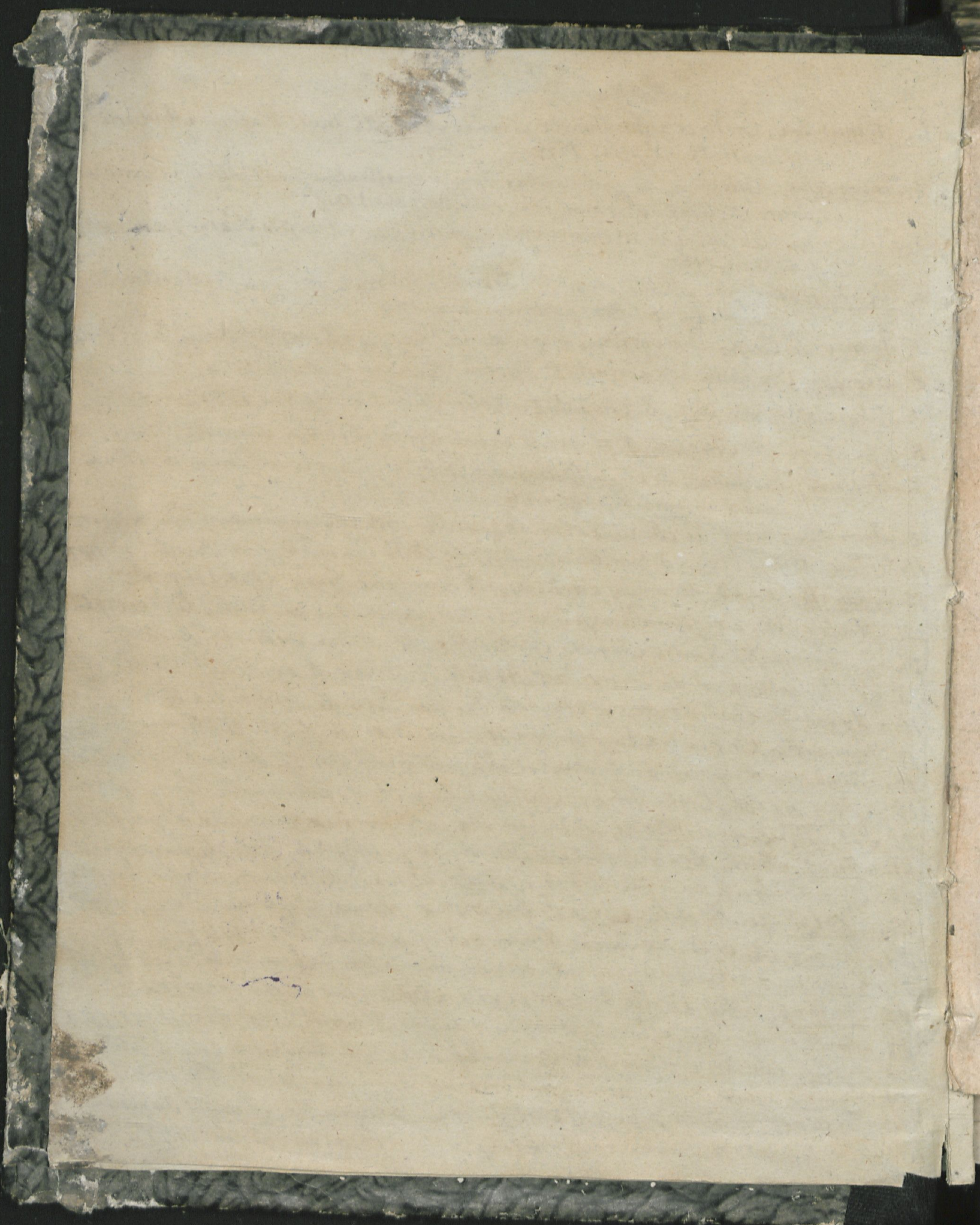
Ant. I, 264. etc.

2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31

Conspectus.

1. Albinus, Joh., Oratio in anniversaria memoria obitus illi Princ. Saxoniae Mauricii pronuntiata. Lipsiae 1572.
2. Schumacher, Hrn. Aug., De singularibus divinae providentiae documentis in Mauricio Duce et Electore Saxoniae observatis. Lipsiae 1749.
3. Ej. progr. De egregiis divinae provid. signis in divo Mauricio Saxone. perspetis. Lipsiae 1750.
4. Wendler, Joh. Chph., Merita serenorum Saxoniae Electorum ac ducum lineae Albertinae in ecclesiam ac literas politiores. Jenae 1714.
5. Josner, Lo. Casp., Panegyricum rever. seren. Principis Mauricii Guilhelmi. Jenae 1714.
6. Roessig, Car. Gottlob, De Augusto I. Electore Saxoniae. Lipsiae 1784.
7. Schumacher, Hrn. Aug., De Augusto I. Electore Saxoniae. Lipsiae 1751.
8. Ej. progr. De Augusto I. ob merita in rem sacram et civilem admirabili. Lips. 1752.
9. Boelmii, Joh. Gottlob, De Augusti Saxoniae Ducis singulari in litterarum et artium studia amore. Lipsiae 1764.
10. Acad. Lips. progr. De Augusto Elect. Sax. meritis circa religionis reformationem. Lips. 1743.
11. Gotter, Frid. Gotthelf, et Guil. Chr. Gebhard, De statu Saxoniae tempore Augusti. Jenae 1707.
12. Schubertli, Ge. Ad., De meritis Elect. Augusti in iurisprud. Saxon. Lips. 1719. f.
13. Maior, Joh., Exequiae Principi Augusto Duci Sax., Electori etc. habitae. Witteb. 1586.
14. Ej. Parentatio Principi Augusto Electori Sax. etc. tertiana facta. Witteb. 1589.
15. Ej. Parentalia anniversaria Duci Augusto Elect. Sax. etc. secundum habita. Witteb. 1588.
16. Mylus, Ge., Oratio funebris de Augusto Sacrifco Justo etc. Wittebergae 1586.
17. Furmanth, Or. fun. de Augusto Duce et Elect. Sax. etc. Lips. 1586.
18. Selnecker, Lufford. b. d. Dnypryus Augusti Gutzogge z. Kuffen. Nitzroy 1586.
19. Albinus, Joh., Oratio in obitu Augusto tertio p. ob. anno habita. Lipsiae 1588.
20. Schiltner, Zach., et Albinus, Joh., Princ. Augusto Duci Sax. Parentalia Lips. 1586.
21. Mirus, Mart., Vri. f. h. l. Nitzpredigten von der pl. Alfford der Duffen. Cunn. Lips. 1586.
22. Ej. Lufford. v. d. pl. Alfford der Duffen. Cunn. v. d. Gutzogge z. Kuffen. Dr. 1585.
23. Coetzel, Ge., In obitum Augusti Ducis Sax. carmen elegiacum. Dresdae 1586.
24. Boerner, Chr. Frid., De Joanne Frederico Magnanimo. Lips. 1747.
25. Kappius, Jo. Erh., De religionis ante ducentos annos in Sax. et Alim. stata. Lips. 1739.
26. Hertzog, Ge. Lud., Oratio de clavis propter Muhlbergam caustis. Jenae 1736.
27. Arndt, Gottfr. Aug., Nonnulla de ingenio et moribus Mauricii Elect. Sax. Lips. 1806.
28. Ziegler, Chr. Fr., Proelium Mauricii Duci Sax. victori iuxta Sivershusam factis ob. Witteb. 1778.
29. Hempel, Mich., Descr. Tacelli in quo Electorum etc. monum. et cont. Fruburgi. Lips. 1604.
30. Neckenstein, Laur., Synopsis vitae etc. trium Principum Sax. Mauricii Augusti et Christiani. Jenae 1597.
31. Id. lib. Ead. ed. [die 2 letzten Blätter fehlen]

Oratio Funebris

75
+816

DE

AVGVSTO

PACIFICO, IVSTO, RELI-
GIOSO, FELICE, BENEFICO, SAXONVM
Duce Illustrissimo, Roman, Imperij VII viro & Archi-
marschallo, Landgrauio Turingiæ, Marchione Mi-
sniæ, Burggrauio Magdeburgense &c, tristissi-
mo Germaniæ fato II. Februar, 86.
Dresdæ defuncto.

Habita in templo arcis.

IN MOESTISSIMA PARENTATIO-
NE, QVAM IN SVMMO LVCTV ACADEMIA
VVitebergensis Patri Patriæ fecerat 27. Feb. 1586.

à

GEORGIO MYLIO AVGVSTANO,
D. P. & Academiae Cancellario.

VVITEBERGAE

Excusa typis heredum Johannis Cratonis.

ANNO M. D. LXXXVI.

CHRISTIANO
AVGVSTI DIVI,
PACIFICI, IVSTI, RELI-
GIOSI, FELICIS, BENEFICI,
VII VIRI ROMANI SAXONIS
FILIO.

PATERNARVM VIRTVTVM, INDOLIS,
LAVDVM, ATQVE IMPERII
HÆREDI VNICO,
SVCCessori MOESTISSIMO,
PRINCIPI SAXONVM CLEMEN-
TISSIMO,
VII VIRO ROM. IMPERII POTEN-
TISSIMO IN SVMMO PATRIÆ
LVCTV DEDICATA.

M. D. LXXXVI.

Oratio lugubris

DE

AUGUSTO GERMANICO
ELECTORE SAXONE,

BTSI EA MENTE SVM, MA-
gnifice Dn. Rector, patres conscripti, concio amplis-
sima, etsi, inquam ea mente sum, ut vix quicquam
arbitrer esse in hoc summo atq; acerbissimo luctu,
vel ad dolorem moderandum utilius, vel ad testan-
dam gratitudinem commodius, parentatione publica, qua exequi-
as Sanctissimi Principis nostri, Domini, Mecænatis, Patris patriæ,
herois Illustrissimi, Augusti augustorum omnium augustissimi ora-
tione solenni illustremus: & ego à Senatu Academiae amplissimo
grauiter admonerer, ut eas perorandi partes in me reciperẽ: Fate-
or tamen, me ab hoc officio vehementer abhorruisse. Nam cum
alia nonnulla animo meo hac in parte obstare videbantur: tum duo
erant precipue, quæ me maiorem in modum deterrebant. Vnum e-
rat luctus acerbitas, & squalor iste publicus, in quo vix verba inue-
niri posse videbam, quæ ad acerbissimum dolorem & magnitudinẽ
luctus exprimendam sufficerent: tantum abest, ut vlla oratione, vl-
la vi dicendi sperarem me posse consequi, ut ad mitigandum dolorem
iustissimum, aliquid momenti offerrem, qui et Reipub. orbitatẽ vehe-
menter perturbabar ipse: & cui dolorem publicum priuatus luctus
augebat, quem ex immatura iactura summi Mecænatis maximum
perceperam.

Alterum erat argumenti grauitas, quæ profectò tanta est, ut

A 2

in eo

in eo summos etiam oratores laboraturos existimem. De me autem id testari possum, me huius argumenti grauitate obrutum, nunquam magis meam sensisse tenuitatem, quam cū ad huius argumenti translationem accederem. Quia verò eorum voluntas interuenit, quorū ego neq; authoritati debeo, neq; iudicio possum refragari: quanquam ego, quā & ingenio parum, & doctrina atq; eloquentia nihil valeā, probè sim mihi conscius: malo tamen de ingenij atq; eloquentiæ fama, quā de pietatis atq; gratitudinis existimatione in dubium venire. Quin imò, quò plura me deterrebant, ne hanc prouinciam suscipere: eò opinor, clariùs cerni poterit animus meus, studio ardentissimo pietatis in sanctissimum principem, obseruantia erga hanc Academiā inflammatus, in quo si non conatus laudem, successus tamen, qualis qualis sit, veniam apud æquos iudices facile merebitur. Sed enim hoc etiam fatendum est, posteaquam tantæ materiæ imparem me deprehendi, supplex ad Dominum conuersus orauī, vt saltem beatissimis optimi principis manibus hoc concederet, vt diuino beneficio aliqua dicēdi facultate instructus, pro vsu vestro, dignitateq; ac merito tanti principis, hoc loco possem cōmodè aliquid disserere. Id quod vestrarum precū interuentu me facile esse consecuturum, optimè confido.

Iam verò primū omnium non est, vt expectet quisquam vulgarem illam historiæ telam, quæ natalium, quæ patriæ, quæ parentū atq; prosapie descriptionem continet: quarum rerum omnium splendore summo enituisse *AUGUSTVM* Principem augustissimum, ignorare non potest, nisi qui eius, in quo viuit, seculi nescius est, quiq; Illustrissimam *Vittikindeæ* stirpis propaginem & gentem illam heroicam Saxoniam, hoc est, Solē quasi in mundo non agnoscit. Nota hæc sunt, vt opinor, omnibus. Quis est enim, quem Illustrium parentū *Henrici illius* py laudes: *Catharinæ* ex *Megapolitana* gente progeneræ, pudicissimæ encomia lateant? Quæ fugiat, *Alberti illius* verè maxime,

maximi, cui nimirum paterni celebritas, qui dextra manus imperij,
publico elogio dici, ppter egregia in Rempub. merita superiori proxi-
mo seculo meruit? Ne in abyssū auitarum laudum vltterius progre-
diar: Cui obscurum esse potest, Achilleum illud Germanicæ virtutis
miraculum, MAVRITIUS frater? Quis nō præclara huius co-
gnouit facinora? mirabili celeritate disturbatā, quæ Tridenti conflu-
xerat ex papatu, Synodū impiam: excussam à Germanica gente du-
rum seruitutis iugū: partam felicissime, sancitamq; æquissimis legi-
bus sacram illam Religionis pacē, quæ ante hac obtineri precibus nul-
lis poterat, qua effectum est, vt constiterit hæctenus pax in Imperio
& tranquillitas publica. Hæc inquam & similia non commemora-
bo in recensendis AVGVSTI Dni laudibus. Non educationis
cultum, non adolescentiæ studia, non iuuentutis specimina: nō deniq;
regias illas cum beatissima ANNA nuptias referam. Quæ licet
summa fuerint omnia: sic tamen fuerunt comparata, vt vel commu-
nem cum alijs magnis Principibus laudem: vel priuatum præcipuè
commodum habuerint. Maiora sunt, quæ confector, & augustiora
longè, nimirum ea, quæ propria huius Principis fuerunt, quorū lau-
de ita planè supra alios Principes excelluit, quemadmodum inter re-
liquos mortales dignitate Principes ipsi eminent: quorum deniq; etiā
fructus non tam ad ipsum, quàm ad Rempub. vniuersam, totumq;
adeò mortaliū genus longè vberrimus redyt. Qua commemoratio-
ne futurum confido, vt non hominem nos amisisse (quod omnibus ac-
cidit) non Principem (quod plurimis contingit) non patronum aut a-
micum, (quod multis vsu venit:) sed quæ nostræ potissimū calamita-
tis summa est, amisisse nos, amisisse inquam, proh dolor, Principem
incomparabilem, heroem inchtum, Mecœnatem maximum, Patrem
patriæ optimum, & vt, quod res est, dicam, amisisse nos seculi nostri,
non inter Principes tantum: sed in vniuerso adeò mortaliū genere

verum Miraculum: Quodq; ex his est consequens, id intelligatis de-
niq; nihil ad dolorem grauius, ad mœrorem nihil acerbius, nihil ad lu-
ctum nobis accidere iustius in humanis rebus potuisse.

an. 2. 21.

rou. 8, 15.

Quod sacrosancta scripturarum oracula testantur, diuinitus con-
stitui regna atq; imperia: imò æterna sapientia suapte voce apud So-
lomonem pronunciat, Per me reges regnant: Per me Principes im-
perant, nimirum ne casu, sed fato dari Principes, ne nasci, sed fieri e-
osdem persuasum omnes habeant: id euecto mirabiliter ad Imperi-
um Principe nostro, res ipsa statim temporumq; ratio abundè docuit.
Erat tum is rerum in Imperio Romano status, quo distractis plero-
rumq; animis, Principum etiam voluntatibus et studijs partim à Cæ-
sare ipso alienatis, partim inter sese minimè coherentibus in prom-
ptu erat vt dissipatio ista horrendam vastitatem in Imperio pareret,
nisi diuinitus excitaretur Princeps, qui consilio, viribus atq; authori-
tate instructus, in eam potissimum curam incumberet, vt odys atq; si-
multatibus mutuis sublatis, pax in Imperio publica rursus coalesce-
ret. Is verò diuinæ prouidentiae consilio *AVGVSTVS* fuit, qui
cum à ciuilibus atq; intestinis bellis abhorrens, eo tempore, cum acer-
rimus, & penè tragicus in Germania Principum conflictus fuit, in
Danim sese cum coniuge contulisset ad socerum Christianum, Re-
gem Christianissimum, ne pars, imò, ne spectator etiam esset, Cad-
mæe pugnae, quæ committenda erat: ibidem ad breue tempus quasi
in asylo constitutus, indidemq; exiguo post interuallo, flammis belli,
principum ipsorum sanguine, extinctis, reuocatus, diuino planè con-
silio ad capeffenda Reipub gubernacula accessit. Factum est hoc
anno supra millesimum quingentesimum quinquagesimo tertio, men-
se ipsi Principi (non sine omine) homonymo, nempe quod Augustæo
inchoante seculo, *AVGVSTO* omnia fore augusta in Imperio,
DEVS haud obscure ostendebat: Quod omen ne vanum fuisse
quisquam

quisquam sit, qui existimet: sic habendum est: primum, licet ditione
integra praesertim, vix sine armis videretur potiturus: factum est
tamen mirabili bonitate DEI, ut non tantum sine armis: sed &
citra omnem difficultatem tota ditis in fidem eius promptissime sit re-
ducta. Deinde quamuis nuper plena essent omnia motibus, & bella
adhuc passim inter Principes aliquot gliscerent, acceptaeque cladis do-
lor acriter nonnullos pungeret: quinimo quamuis belli prosequendi,
vltiscendaeque mortis fraternae haud iniustae videri poterant AV-
GVSTO oblata esse caussa: pax tamen & tranquillitas publica
passim profligata, illico tanti fieri cepit, ut ab armis omnes disceden-
tes, ad concordiam ineundam studia sua certatim quasi adiungeret.
Ditione vniuersa occupata, atque omni populo in fidem suam adacta,
Lipsiae statim ordinum prouincialium conuentum eodem mense indi-
cit, eorumque consensu: de pace cum omnibus colenda decretum facit,
et foederi Episcoporum, ex quo turbis facile implicari poterat, quam-
uis de eo diligenter a Ferdinando Rege sollicitaretur, praesertim renun-
ciat. Paucis post mensibus cum Iohanne Friderico (sanctissime me-
morie) haud ita pridem in libertatem restituto, quae controuersa es-
se poterant, aequis conditionibus transigit, facta insuper pactione, ut Sleid. lib. 2.
foedus gentilitium, ante annos centum et amplius, inter Saxoniam,
Brandenburgicam & Hassiacam familiam initum, renouetur: quod
anno sequente altero in frequenti ad Numburgum conuentu solen-
niter factitatum legimus. In has cogitationes pacis reliquo etiam
tempore nihilo segnus incubuit. Quod in illo studium admiratus
Ferdinandus, qui Caroli fratris absentis vices in Imperio tum obi-
bat, statim complecti nostrum Principem, & ad grauissimarum cau-
sarum deliberationes praeter ceteris eundem adhibere cepit. Ne alia
hoc loco commemoranda mihi sint, quinquagesimi quinti anni, anni
omnium seculorum memoria dignissimi, historiam in mentem nobis
renoco.

Sleidanus
lib. 26.

reuoco. Erant tūm Augustæ indicta comitia ab Imperatore ad constituendas pacis pro Religione conditiones publicas. Quò tametsi ab Imperatore & Rege Principes omnes per literas & internuncios erant euocati: imprimis tamen AVGVSTVM iterum atq; iterū sollicitavit, vt hunc in deliberando isto grauissimo negotio habere posset complicem: Fuerunt tum graues caussæ, ob quas et huic, et alijs Principibus abesse à comitijs satius visum fuit. Veruntamē vt caussam pacis publicæ pro virili promoueret, missis ad comitia legatis, Regi Ferdinando, Imperatoris vices administranti, confessionis Augustanæ doctrinam omni conatu & excusat & commendat: & vt huius professoribus de pace publica caueatur, quanta potest, animi, precum & persuasionum contentione instat. Velim in hac caussa vnum quiddā obseruetis, maximi momenti beneficium. Fuerat triennio antè à fratre Mauritio (quem hoc loco summi honoris causa nomino) Passauij proposita in huius negotij tractatione conditio, si fortasse dissidium religionis non posset conciliari, vt nihilominus pax consisteret firmataq; inter Pontificios et nostrates, donec integrè res aliquando componeretur. Hanc conditionem Cæsar tūm admittere noluit, sic ratus fieri oportere, vt habito Concilio, Religio nostra, falsitatis condēnata, pacis beneficio nusquam frueretur, nisi diuersum reliquis Imperij ordinibus videretur, planè pontificijs intolerabilis visa fuit hæc conditio. Postquam de pace firmanda, et quocunq; etiam concilij Tridentini euentu, perpetuis legibus in Imperio stabilienda, grauius et neruose apud Ferdinandum AVGVSTVS per legatos quarta Feb. die institit: re ista postridiè à Ferdinando ad ordines Imperij relata, cum reliquis Principibus obtinuit tandē, vt de perpetua Religionis (vt loquuntur) pace, nō pari omnium pontificiorū voluntate, inuiolabili decreto sit sancitum. Pro quo vno beneficio, si nos sanctissimo Principi immortales debere gratias dixerimus: officio nostro, atq;
ipsa

aggredimur. Ut verum est magnoperè, quòd à Græcis dici solet,
Νοσίωνς Χώρεσιν καὶ νοσῆται τὰ τῶν Θεῶν, & vix vnquam fieri solet,
vt in malè constituta Republica, benè habeat Religio: ita cer-
tum est, tum rectè & feliciter Religioni posse consuli, si non
sit in quo perniciosè laboret Respublica. Iam verò ad hunc sco-
pum Princeps noster piissimus studia pacis ac iusticiæ summa con-
tentione retulit: atque in ea cura toto vitæ tempore sic elaborauit,
vt quamuis nullius virtutis summa laude non floreret: singulari
tamen & mirifico Religionis non conseruandæ tantum, sed & pro-
pagandæ studio, palmam facillè inter omnes ferret. Mature se qui-
dem huius virtutis in isto principe indicia proferebant haud obscu-
ra, saltem in eo, quod in Mersburgensis ditionis administratione
edidit, specimine. Cum enim adolescens adhuc, annum ætatis agens
oçtauum, ni fallor, decimum, administrationem istam subiisset,
atq; ita tum temporis, cum vero illo pietatis, inter Principes, mi-
raculo, Georgio Principe Anhaltino sanctissimo, prouinciæ illius
partitas haberet operas, vt ipsi quidem incumberet gubernatio poli-
tica, cura Ecclesiæ regendæ Georgio Anhaltino esset imposita: sic
illum tum religioni reformandæ & Pontificiæ idolomania auerrun-
candæ inuigilasse aiunt, vt inde posteris etiam temporibus amplissi-
mus ad eam ditionem fructus redierit. Meministis quanto studio
Religionis causam publicam apud Ferdinandum Regem egerit,
cum annis ab hinc vno & triginta de pace ob Religionem constitu-
enda, Augustæ suscepta esset deliberatio.

Cum anno M. D. LIX. in conuentu Augustano obiectum
esset Principibus Euangelicis, nullos ferè Confessionem Augusta-
nam retinere: id quod tum ex dissidijs nostrorum Theologorum,
tum ex libellorum, titulo huius Confessionis editorum, diuersitate

C

appa-

appareat: quonamine pactis cum Carolo V. Imperatore initis non
starent Evangelici, & à pacis publicæ legibus & beneficio se ex-
cluderent: iustissimo consilio motus Elector noster, atq; in eo à lau-
datissimo & omnium seculorum memoria dignissimo Duce VVir-
tembergico, Christophoro, adiutus, conuentum Euangelicorum
Principum Naumburgi indixit, vbi de remedijs ingrauescentium
in nostris Ecclesijs malorum in publicum omnes consulerent. Vbi
ad 20. Ian. A. 1561. eò se Illustriss. noster Elector contulerat: con-
uenerunt statim ad ipsum, Fridericus Elector, & Wolfgangus
Palatini, Iohannes Fridericus Saxo. Vricus Megapol.
Christophorus VVirtemberg. Ernestus & Philippus Brunf.,
Philippus Hassus, Carolus Badens., Georgius Ernestus Hen-
neberg. Principes: reliqui omnes miserant legatos. Cum passim ve-
tustissima Augustanæ confessionis exemplaria conquirerentur, &
tùm non posset ad manum esse, ipsum, quod Augustæ Carolo oblatum
fuerat, archetypum: conclusum fuit communi consensu, vt propter
grauissimas causas, vel à primo, si id haberi queat, archetypo, vel
si id desit, ab Antiquissima Augustanæ confessionis formula, quæ
An. 31. Vitebergæ fuerat edita, non fieret discessio: & hæc sola pro
Symbolo confessionis nostrarum Ecclesiarum constituta, à singulis
Principibus subscriptione comprobata, & contra calumnias Ponti-
ficiorum typis promulgata cum præfatione ad Ferdinandum Impe-
ratorem dirigeretur. O altam generosamq; & verè augustam men-
tem, quæ se tam salutaribus consilijs, tamq; paterna Ecclesiæ cura
occupari patitur. Neq; enim vulgares, & humi repentes, atq; in
perpetuo voluptatum volutabro demersos animos incessit hæc cura
purgandæ, conseruandæ, propagandæ Religionis. Priusquam ad
maiora hinc discedam, memorabile vobis, & heroicum planè Prin-
cipis

cipis nostri factum commemorabo. Venerant, vt solent, non vocati ad hunc conuentum, Pontificis etiam Romani legati duo, Zacharias Delphinus Episcopus Pharensis in Dalmatia, & Franciscus Commaronus, Episcopus Zacynthius, vterq; Venetus: & praeter caetera, de Pontificis erga Principes istos & Germaniam affectuone singulari publicè in confessu Principum multa contestati, ad Concilium quod Pontifex iterum tum indixerat, Tridentinum, vel ipsos Principes, vel eorum certè Theologos, euocârant. Vbi peroratum erat, secedere iussi legati isti, dum de responso deliberarent Principes: literas Pontificias Electori nostro, vt & singulis reliquis Principibus inscriptas exhibent atq; offerunt. Cum in literarum Papalium inscriptione se à Papa Filium dilectum nominari cerneret, literas istas planè apperire noluit, nedum legere. Quod exemplum reliqui Principes imitati, Papæ literas omnes non resignatas legatis mox remittunt, vt stolidi Pontificis fatuitas, paterni tituli honorem in Germanos Principes non esse sibi arrogandum disceret, & filios atq; nepotes suos, non in illustri Germanorum Principum genere sed in putidissimo illo suo, quod inhabitat, Italiae prostibulo querendos esse intelligeret. Sed vt vnde digressa est, eò se recipiat, atq; ad maiora etiam assurgat, oratio. Contigit superioribus annis perfidia quorundam, vt in harum regionū scholas & Ecclesias purioris doctrinae deprauatio irrepsit, & pijsimo Principe inscio, Saxonia, ac nobilis hæc nostra Viteberga præcipuè, vera Euangelicæ doctrinae metropolis, eam, iniuria temporum, passa sit calamitatem, vt, quemadmodū liber legis olim in Iudæa, atque ipso etiam templo Ierosolymitano deperierat: sic purior Lutheri doctrina inde etiam, vbi ceperat, amissa exularet. Cum ibi ne-

4. Reg. 22.

C 2

scio

cio quis Helkias librum legis in domo Domini reperisset, & de hoc ad Iosiam istum nostrum retulisset, id est, Principem optimum de pura doctrina, ex Ecclesijs istis atq; Scholis furtim ablata, edocuisse: ego vel meo cum periculo non concesserim modo: verum etiam contenderim, vix maiorem potuisse esse Iosiae dolorem ob amissum librum legis, aut maius eiusdem gaudium de reperto eodem: quam nostri Iosiae Augusti dolor fuit de clam mutato, & furtim deprauato doctrine genere, aut vicissim gaudium eius fuit de pristinae doctrine restoratione. Hoc quidem verum est, vt priscus ille Iosias nihil prius habuit, reperto legis libro, aut antiquius, quam vt extirpatis omnibus profanationibus templi & idolis, atq; Religione repurgata, ex praescripto legis populus Deum coleret: ita Principem nostrum nulla de re vnquam laborasse vehementius, quam vt expulsis occultarum deprauationum magistris, orthodoxa Christi doctrina, ab ipsis primae reformationis authoribus tradita & propagata, ab exilio quasi reuocata, ad pristinam sedem, & suam quasi metropolim rediret.

Deniq; cum ita Ecclesias nostras esse dissipatas, toto iam seculo Pontificij calumniarentur, vt nulla esset, cui cum altera in doctrina conueniret: & sane Ecclesias nostras infelicia quaedam dissidia aliquandiu grauitate exercuissent, quod esse nonnullis malum in desperatis habendum visum fuit: diuino plane instinctu in eam cogitationem incidit, qua suscipere magis salutarem mortalium nemo potuit, vt discussis ijs, quae dissidium haecenus pepererant, dissidijs, exacteque ponderatis omnibus rationibus, ea constitueretur de praecipuis controuersijs Concordiae Formula, cui vel omnes Ecclesiarum nostrarum & Principes & Doctores: vel plurimi certe subscriberent.

rent. Nunquid hæc ad auditum non ardua ac difficilis, ad cogitationem non impossibilis videri queat meditatio? Ita est profectò, & certè spe omni hoc consilium maius videbatur plurimis. Atqui verò iam vobis, & toti orbi notum & compertum est, quò vsq; in hoc negotio processerit, quantum consecutus sit, quid præstiterit, id nimirum, cuius causa innumera gaudent Ecclesie, latantur in caelis ipsi angeli, fremit autem atque indignatur mundus & diabolus. Quod opus laboris profectò immensi, sumptus autem maximi, tametsi plenius esse quorundam non passa est vel invidia, vel ambitio: nos tamen in diuina voluntate, quæ harum rerum summa atque unica moderatrix est, facile acquiescimus. Tibi autem Diue Auguste, religiosa concordie dux atq; author post Deum primariè, pro hoc vno in Ecclesiam & Religionem summo beneficio, tantas imo pectore habemus gratias, agemusq; dum vixerimus, quantas homini inter mortales nemini.

Quod si iam exquiram à vobis, quàmnam tantum Principem fortuna dignum iudicetis? omnes haud dubiè respondebitis, Maxima. Dicitur non potest, auditores optimi, quàm hæc iudicia vestra cum diuinae mentis decreto præclare congruant. Quid est enim in omni felicitate præclarum, quid in omni splendore egregium & magnificentum, quid in potentia magnum, quid in dignitate omni insigne atq; excellens, quid deniq; in omni bonorum genere præstans atq; eximium, quod in hunc Principem Deus non liberalissimè effuderit? Nolo hic singula commemorare, ne inuidiam potius, quàm admirationem excitem. Vt est plerumq; insignis felicitatis comes invidia. Id velim mecum perpendatis, quod ego in primaria felicitatis parte collocandum puto, quod bonis alys quamplurimis hoc accessit, vt &

optimi quique Principem istum maximi facerent, etiam inter potentissimos: & si qui mali odisse eum coepissent, diuino patrocinio protectum mirabiliter, metuendum esse, & ceu numini parcendum, aut re ipsa edocti mature intelligerent: aut malo suo tandem sero experirentur. Quid fuit honorificis salutationibus, officiosis donationibus, letis gratulationibus, amicis legationibus, ab omnis ordinis hominibus in aula Augustea frequentius? Res secundae erant: sua cum hoc Principe gaudia omnes communicabant: aduersi aliquid contigerat: in huius sinum omnia effundebant, & quod Architas quidam, referente Aristotele, dixisse perhibetur: Idem esse bonum Principem, quod aram, quia ad utrumque confugiant, qui vi atque iniurijs opprimantur: id verum esse Princeps noster expertus est. Curia eius templi instar erat, pauens omnibus: responsa eius cuncti pro oraculis habebant: in patrocinio eius asylum, in nomine ipso Augusti, sacram quasi anchoram sibi omnes positam opinabantur. Deum immortalem, quot tibi Auguste beatissime coronae, quot laudes, quot triumphi parati erunt in die nouissimo ab ijs qui coram illo tribunali summo tuam opem, quam senserunt, auxilia, quae experti sunt, clementiam, qua seruati sunt, pleno ore, magnaque voce predicabunt? Sed ad aulam Principis nostri redeo. Huc ergo tanquam ad summam Regiam crebris itationibus ab omni hominum genere ventum, concursum, aduolatum fuit. Itaque in hoc Principe quasi imaginem & compendium cernere licebat totius Imperij Romani, cuius aurem, cuius os & manum, cuius mentem denique esse hunc Principem facile omnes agnoscebant. Equidem Imper. ipse non fuit, neque esse, si potuisset, unquam voluit. Sed is fuit tamen, cuius opera & arbitrio ad hoc fastigium
sibi

sibi aspirandum esse, alij facile intelligerent. Certè quidem Ferdinandus cum de successione Imperij ad filium transferenda laboraret, quod Francofurti ad Mœnum A. 1562. obtinuit: in huius Principis auctoritate maximum esse huius rei momentum collocatum sapienter arbitratus est. Quid hoc nomine Maximilianus Augusto se debere agnouerit, idemq; in pari consilio à Principe nostro consecutus sit, satis est in Imperio, opinor, cognitum. Id hoc loco dissimulare me non patitur rei ipsius dignitas, quod ut iucundissima, & plusquam fraterna semper fuit inter Maximilianum & Augustum animorum, voluntatum, studiorum, officiorumq; coniunctio (quæ tum quidem primarius Imperij neruus & firmamentum esse à prudentibus iudicabatur) ita huius benevolentie à Maximiliano evidens indicium esse editum in eo, quod moriturus, Augusto filios suos ita commendauit, ut eum suo loco patrem, eorundem patronumq; optimum constituerit. Hunc Maximilianum quamuis Augustus noster ut amicum dilexit vnicè: imperatorem tamen sic coluit, ut mortui exequijs, honoris causa parentationem publicam in sua ditone instituerit. Quam vicem gratitudinis nos etiam in acerbissimo hoc luctu nostro ab istis expectamus, speramus, reposcimus.

Quò illud etiam referendum iudico, quod est, nisi fallor, verè felicitatis argumentum maximum, quod cum tam illustris fortuna non posset non esse varijs multorum odijs obnoxia: Deus opt. max. piissimum hunc Principem ita suscepit protegendum, ita angelico presidio defendendum, ut quod Iosue Deus prestiterat, hic ni-

Iosua 1.

hilo minus sit expertus, Dei nimirum presentis evidens patrocini-um in omnibus, ad quæcumq; perrexerat. Quod equidem cunctatius dicerem, ne cui magis ex affectu meo, quam ex ipsa rei veritate

Vide-

viderer dicere: nisi me huc exempla pertraherent vulgò etiam notissima. Nam si coniectura non potestis assequi, quantis iste, quem dixi, pacis patronus, iustitiæ vindex, religionis assertor, periculis atq; insidijs fuerit obnoxius: quoties deprehensi sunt latrunculi & sicarij, mercede in hoc conducti, vt Electorem vel peregrè domum redeuntem, vel domi etiam incautius, ac ferè sine satellitio pellustrantem sylvas, aut feras insectantem, globo ex insidijs traycerent: Ad quam cædem, parricidio atrociorẽ à suo infelici hero infelix ille Iohannes Boëmus, sclopeto etiam instructus fuerat, atq; ad facinus istud perpetrandum non semel in latebris & speluncis sylvarum delituerat. Quas tamen omnes insidias Deus irritas esse, & plerunq; ipsis etiam authoribus perniciosas voluit: quodq; imprimis obseruandum est, plerunq; non maius in patrociniõ beneficio, quàm in discussis insidijs miraculum præstitit. Nam vel instrumenta ad parridium comparata latrunculis istis operam suam mirabiliter denegarunt: vel Panicus quispiam terror illis cædem molientibus repente est incussus: vel priusquam sese ad insidias comparassent, diuino iudicio, aliud plerunq; agentes, deprehensi sunt. Tibi ergò Auguste

1. Reg. 25. beatissime haud dubiè dictum fuit ab Angelo, quod Dauidi olim dixerat Abigail, Si surrexerit homo persequens te, & quærens animã tuam, erit anima Domini mei quasi in fasciculo viuentium, apud Dominum Deum tuum: porrò inimicorum tuorum animam ceu fundæ iactû à sese Dominus proyiciet. Certè si in humanis rebus vlla potest extare felicitas, felicissimum fuisse Augustum istum præ omnibus adeò mortalibus existimandum est.

v. Nolo hîc obijciat mihi quisquam eas, cum quibus noster Princeps interim etiam conflictatus est, ærumnas & afflictiones. Equidem
ista

ista minimè inficior: quin potius ingenuè profiteor, si ærummas & tribulationes percensere libeat, præ cæteris multis Principibus hunc nostrum fuisse afflictissimum. Fuit hæc, de qua dixi modo, profecto haud exigua afflictio, quod vitam & caput suum tam variè ex insidijs peti non ignoravit. Aliquoties eum gravissimè exercuit, ut vix quinquam alium Principem clientum & ministrorum, quibus fidissimis uti eum par fuerat, perfidia. Non defuerunt etiam morbi & infirmitates, non crapula tamen aut libidine contractæ: sed curarum gravitate, & laborum multitudine accersitæ. Nec illa sanè minima fuit afflictio, quod maximam liberorum partem, et in his filios potissimum, Alexandros, ni fallor, duos, Magnum etiam unum, ad summa quægnatos, & paternæ indolis iam certa indicia ostendentes, præmatura morte sibi adimi conspiceret. Iam dici non potest, quantoperè illum publica mala & calamitates afflixerint. Quotidiè ad eum nuncij perferebantur variarum cladum, quas Respub. Christiana acciperet: perscriptæ sunt artes, technæ, machinationes, conspirationes, ligæ sanctæ, aut sacræ potius, ut est auri sacra fames: relatæ sunt querelæ & supplicationes exulum, quos Romani persequerentur. Profecto non gravius Ezechie animus scissus & conturbatus fuit, cum iã mœnia Solymorum hostis cinxisset Assyrius, quàm pectus huius Principis fuit sauciatum, cum harum rerum tristissimos nuncios acciperet. Taceo eas, quas ex contriti turbatiq; ob peccata etiam minutissima, animi tribulationes gravissimas sustinuit. Neq; enim Centaurorum instar vixit princeps hic piissimus, qui quævis admissa peccata vasto hiatus deuorant, & amplissimo conscientie rictu quælibet flagitia deglutiunt: sed minima etiam delicta ita deploravit, quasi gravissimorum criminum reus esset. Ac-

D
cidit

2.

3.

4.

5. Reg. 19.
6. Reg. 19.
7. Reg. 19.

4. Reg. 19.

6.

2

cidit hic illi quod ijs vsu venire cernimus, qui in clara & fulgida Solis luce positi sunt. Nam quemadmodum isti minutissimos etiam atomos in aere obuolitantes cernunt, vbi qui in obscuro degunt, paleas etiam aut trabes non conspiciunt: sic iste sanctissimus Princeps, quò in maiori Solis Iustitiae, qui Christus est, luce fuit constitutus, eò magis intra se minima etiam delicta non vidit tantum: sed acerbissimo etiam dolore, & planctu etiam plerumq; persecutus est. Vt sanè afflictionum exors fuisse minimè omnium putandus sit.

Verum hic ego vos auditores, qui in rebus ab hominum sensu & memoria remotis, legendis & cognoscendis, operam ponitis, ad sacrarum scripturarum oracula, & omnium temporum historiam reuoco. Si intima cordium nostrorum penetralia rimari velimus, fatebimur grauem nobis auditu videri eius dicti vehementiam, quod Christum dixisse, cum alibi tum Luc. 14. potissimum legimus, Qui non baiulat crucem suam, & sequitur me non potest esse meus discipulus. Veremur enim ne strictius hoc pronunciatum sit, quam vt in illustri magnatum fortuna, salua spe salutis ipsorum, locum habere possit. Verum enim verò si patriarcharum exempla, si summorum Principum atq; Regum historias pellustremus (de ijs loquor, quos Deo seruisse compertum est) nullos reperiemus, qui quacumq; etiam in fortuna immunes fuerint ab ærumnis, quas vtili remedio esse posse optimis etiam quibusq; Deus rectissime intelligit. Quo minus mirum est, si in summa etiam felicitate Princeps noster ab afflictionibus non immunis fuit, ijs præsertim qui & ex causa iusta proueniebant: & vsu habebant ad fidei exercitia amplissimum, imò etiam presentiae & gratiae diuinæ, si nihil fuisset aliud, testimonium euidentis continebant.

Quod

Matth. 10.
& 16.
Marci 8.
Luc. 9.

Quod tum demum maxime fatebimur, si quo animo istas e-
rumnas pertulerit, cognouerimus. Is autem talis fuit, ut Iacobi ex-
emplo in priuatis afflictionibus & bona & mala moderate semper
equoq; animo perferenda diceret, & ut facere imprimis fas est,
ad iudicium numinis diuini, quod falli non posset, omnia reuocaret,
& Deo semper ageret gratias, quod varijs rationibus efficeret, ne
propter opes & potentiam insolesceret. In publicis calamitatibus,
ys praesertim, quibus Ecclesiae ruinam moliri aduersarios perciperet,
vix vnquam grauius commotus fuisse visus est, quam ut eos
qui pacem violarent, bello perituros, & Deum sanguinaria consilia
elusurum esse diceret, Religionis causam viribus humanis non con-
sistere, ysdem etiam non esse perituram ostenderet, & precibus pie-
tatisq; studio nobis esse in causa optima pugnandum pronunciaret,
& bene de patrocinio Dei sperandum, cui ille suam & subditorum
suorum salutem committeret. Quid est autem, quod dici, quod co-
gitari rectius ac tutius potuerit? Proinde his omnibus nihil prohi-
bentibus, ad felicitatem summam, quae quidem cadere in hanc vi-
tam potest, nihil ipsi defuisse merito contendimus.

Porro id iam considerationem praecipue, meretur, quo nam
modo fortuna tam illustri atq; splendida Princeps noster usus sit. VL
Platonem scribunt a Cyrenensibus rogatum, ut ipsis leges conderet:
& formam Reipubl. constitueret, hoc responso id recusasse, Dif-
ficile esse, leges scribere, tam felicibus: Subinuuit nimirum eos qui
in ampla atq; illustri fortuna versentur, legum praescripto, & moni-
tis salutaribus aegre parituros. Et sane videmus, paucissimis vel
mediocrem obtingere fortunam, quin efferantur atq; insolescant:
aut maiori indies habendi libidine corrumpantur. Ut non sit de nubi-

... D. 2 ... lo,

attb. 19.
Marc. 10.
Luc. 18.

lo, quod Christus pronunciauit, Difficile esse, ut diues in regnum
caelorum ingrediatur. Ab vtriusq; criminis labe Princeps noster a
deo fuit alienus in summa fortuna, ut huius rei laudem iam pridem
publicam in Imperio consecutus sit. Mansuetudinis immensa fuit,
quod vilissimorum etiam hominum colloquia non detrectauit, si ita
ipsorum necessitas requireret. Si qui in publicum prodeunti, scripti
aut libellorum supplicum aliquid offerre vellent, eo vultu sese illis
spectandum praebebat, qui facile ex ipsorum animis trepidationem
omnem expelleret, ne elephanto, quod dicitur, assensum se praeberere me-
tuerent. Plerumq; autem cum per tempestatem licuit, detecta vectus
est lectica, ut ab omnibus posset conspici: non imitatus eos, qui, ut
nescio quid diuinitatis redoleant, publice, etiam suis, vix semel se in
anno conspiciendos praebent, nec postea vllis visu faciles, aut dictu
affabiles sunt. Quae grauitas supra conditionem humanam esse vi-
detur. Atq; ut reliqua taceam, ut non dicam quanta fuerit lenitate
in suos, benignitate in peregrinos, in inferiores clementia, in superio-
res obseruantia, comitate in pares, bonitate in omnes: vnum vobis
exemplum proponam: vos ex eo de reliqua huius virtutis laude in ipso
coniecturam facite. Annus iam agitur XXVI. ex quo Deus opt.
max. praeclarum illud pietatis atq; eruditionis organum Philippum
Melanchthonem pie memoriae ex hac lachrymarum valle ad caele-
stem Academiam, magno cum huius scholae mœrore & bonorum o-
mnium gemitu euocauit. Cum de luctu Academiae Elector noster
cognouisset, statim expeditis literis, Academiae huius Professo-
res humanissime consolatur, hortatusq; ut mœrori modum statuunt, de
sua clementia & paterna in hanc Scholam cura liberaliter illis polli-
cetur. Vix me hic contineo, quin id quod ipse sum expertus, cum
sempiterna in chytis herois laude commemorem. Cum superiori anno,
diram:

diram passus in patria à Pontificijs persecutionem, in Suenia misel-
lus considerem: exilio meo cognito, literis humanitate plenis ad au-
lam me clementissimè euocat. Postquam confecta peregrinatione
cum meis istic appulissim: poteram ego quidem, & debebam meri-
tò libenter acquiescere in ea voluntate, cuius erga me per internun-
cios grauissimos quotidiana ferè indicia ostendebat: maximè cum
præter alia, valetudo etiam tum nondum satis confirmata eum ex-
cusaret. Sed, quæ in ipso singularis fuit humanitas, prius non demi-
sit, quam ille ad priuatum etiam colloquium me accersuisset. Hic
non dicam, quanta humanitate, dixerim etiam propemodum, humi-
litate me exceperit, retinuerit, dimiserit (obstupesco enim quoties
recordor) illud dico, sic eluxisse ex ipsius vultu gestuq; omni, sum-
mam mansuetudinem, vt magis mihi metuendum fuerit, ne ex ad-
miracione tantæ humanitatis obstupescerem: quam ne quod ani-
mo conceperam, non possem verbis promptè eloqui. Vnum est, cuius
me, dum vixero, nulla capiet obliuio.

Cum finito colloquio, & Principe, vt moris est, salutato,
iam iam abiturus nihil amplius expectarem: ille præbita prius ite-
rum dextera, eiusdem deinde motu decussato, crucis formans ima-
ginem, plena maiestatis voce, vade ergo, inquit, & Vitebergam
proficiscere in nomine Dei: Dominus autem noster Iesus Christus
prosperam valetudinem & longam vitam tibi largiatur, atq; impleat
te gratia & benedictione. Amen.

Quid mihi in hac tam felici, tam pia benedictione, animi fu-
isse putatis, auditores optimi? an non in mentem mihi venisse puta-
tis, eius beneficij, quod sacerdotes olim & patriarchæ liberis &
populo suo in benedictionib. conferebant? Benedictus sit in omnia

secula Dominus, qui mihi à tanto principe benedici voluit. Tu vero ò Diue Auguste iam cœlesti benedictione fruere, quem pia mansuetudo & mansuetissima pietas sic alijs benedicere edocuit.

Iam quid est verò, quod de huius præstantissimi Mecœnatis in Ecclesiam munificentia, in Scholas liberalitate, in pauperes & egenos clementia, beneficentia in omnes differam, quæ singula tanta sunt, ut & dies & ratio me destitutura sit, si vnum saltem istorum percensendo velim persequi? Videtis ipsi atq; experimini, quæ ad cultum religionis faciunt, eum largè & munificè suppeditasse. Scholas atq; Academias, non conseruandas tantum: sed augendas, ornandas, cumulandas etiam sibi sumpsit. Nuper aureorum quinq; millia in redditus annuos consecrauit, ex quibus egentibus defunctorum ministrorum viduis atq; orphanis subsidia decernerentur. Summa ergò centies millenorum aureorum sit oportet, quos in huius beneficij vsum destinauit: ex quo de beneficentia nostri Principis nemo non intelligens facile coniecturam capiet: Quis est autem eorum, qui operam illi suam præstiterunt, omnium, qui huius virtutis fructum ex illo non amplissimum perceperit? Ego quidem ingratus atq; impius sim oportet, si huius in illo laudis prædicationem non immortalis memoria consecrem. Iam in Academiam nostram non eos tantum sumptus fecit, qui in Illustri collegio partim facti sunt ædificando, partim etiamnum sunt conseruando, sanè maximi, quorum fructus redit ad alumnos, qui ibidem fouentur 120. sed & communem, quam vocamus, mensam medimnorum frumenti mille annuorum donatione locupletauit, ut ibi etiam quamplurimi liberalitatis illius fructum aliquem perciperent.

rent. Stipendia autem, priuilegia, immunitates, atque commo-
moda privatim partim præceptoribus, partim publicè omnibus
sic adauxit, vt fateri cogamur, quod res est, quodq; liberè & liben-
ter fatemur nunc, prædicabimus autem dum vixerimus, Au-
gustum in hoc præclaro studio promouendæ, augendæ, ornan-
dæq; huius Academiæ Vitebergicæ, tanto interuallo, & funda-
torem ipsum, & antecessores omnes (quorum omnium memoria
sit in benedictione) post se reliquisse, quanto illi cæteros Princi-
pes omnes ea parte laudis superârunt. Qui cum impensè esset li-
beralis in eas res, quas dixi, & homines eos, quorum hoc virtus me-
rebatur: sic tamen moderatus est reliqua, vt ne quid temerè pro-
fundere velle, cuiquam videri posset. Quam enim laudem habe-
re possunt stultorum Principum insanæ profusiones? præsertim
cum ab ijs ad expilationem suorum & tyrannidem conuertun-
tur. Augustus ille Roman. Imp. Primus militi noctuam appre-
hendenti, quæ nocte somnum Cæsaris interruperat, illico mille
nummum dari iussit. Cum ex prælio quodam victor idem reuerte-
retur, cuius quissiam coruum docuerat hæc verba sonare: Aue
Cæsar victor. Hac salutatione Cæsar delectatus, aurem 6000.
nummum emit. Profuderat Nero in ludos & spectacula, in scur-
ras & pantomimos, quanta Principum nemo. At idem magistra-
tibus cum Imperio in prouincias proficiscentibus, illud subinde
in aurem susurrabat, Scis quid mihi opus sit? Fac vt ne quis quid
habeat. Illa Augusti Romani stulta fuit profusio: hæc Neronis in
malam crucem abeat prodigalitas: à pijs Principibus, præcipuè
nostro Principe longè remotissima.

Porro vt in nostro Augusto persequar, quod superest, nihil^{VII.}
ab actionibus publicis privati mores discreparunt: sed vt publica
virtus

possent: barbariē istam abominatus, cum seueritate vix posset, igno-
minia prohibuit, & edicto sanciuit, vt carnifices omnes eo habitu
vestirentur, qui aulicis decorus videbatur: calcaria patibulo affigi,
& ad numellas in foro appedi iussit, vt publica infamia notatum ha-
bitum à cultu priuatorum decentiore seiungeret. Res præclare gestas
non solum laudibus: sed muneribus etiam & beneficijs ornabat. Si
quæ singulari arte elaborata ipsi offerebantur opera, ijs contemplan-
dis mirificè delectabatur. Iuri dicundo operam dabat, & querelis
hominum ipse etiam aures præbebat, quoties ita res postulabat. Lu-
dis vacabat non nisi honestissimis. Ætate adhuc florida palestra
& equestribus ludis delectabatur, quo in genere adeò illum & arte
& robore virium excelluisse accepimus, vt qui cum illo Martis a-
leam periclitari vellent, pauci essent, qui palmam eriperet, nemo in-
ueniretur. Venatione, aucupio, piscatione, iaculatoria, quando oti-
um erat, frequenter exercebatur. At hoc in illo mirabile & pecu-
liare, quod vix vnquam huiuscemodi exercitijs indulgeret, aut ita
animum à negotijs relaxaret, quin ad manum esset, qui cum tracta-
ret, quod ad Remp. attineret: sic plerumq. in harum oblectationum
vsu versabatur, vt Reip. memoriam, imò curam etiam, non depo-
neret: Imò vix vllam voluptatem admittebat, quæ non cum ali-
quo vsu non animi modò demulcendi: sed corporis etiam atq. ingenij
exercendi coniuncta esset: vt quibus ille voluptatibus fruitus est,
multi magnis laboribus se defunctos esse iudicaturi fuissent, si eas
sustinuissent. Discendi autem insatiabili propemodum, non cupidi-
tate tantum laborabat, sed desiderio ardebat etiam. Nihil erat in
vlllo genere artis aut scientiæ magnum & laudabile, ad cuius ille
cognitionem pari & conatu & successu non contenderet. Aliquibus
vereor, vt huius rei fidem sim facturus. Videbitur enim humani

E inge.

ingenij angustias excedere, quod dicturus sum. At, ut est captus hominum, id plerumque euenire cernimus, ut tantum quisq; credat de alijs, quantum se viribus & ingenio prestare posse confidit. Quicquid verò communem vsitatae virtutis & industriae modum superat, id nullo modo admittit. Sed gratulor mihi de tanta rei, quam dicturus sum, euidencia, ut & testium copia abundet, & rerum ipsarum testimonio se abundè comprobet, earum rerum, quae scitu homine dignae erant, nihil penè ignorauit omnium: & quod imprimis mirum est, & exemplo mihi carere videtur, Variam istam cognitionem non adolescens in otio: sed matura iam aetate inter tot tantaq; amplissimae gubernationis negotia sibi comparauit.

De sacris, nolo hic rursus commemorationem instituire. Iuris studium atq; in eo Institutiones potissimum, clariss. & consultissimo viro D. D. Paulo Vogelio interprete, iam natu grandis exercuit. Medicinam verò sic excoluit, ut herbarum plerarumq; nomina, virtutes, vsus, plurimarum medicationum modus & compositio, radicum, aquarum, fructuum, etiam exoticorum gemmarum, metallorum vis & natura adeò accurratè illi perspecta esset, ut medicorum etiam solertissimorum ingenia interdum fatigare posset: Pharmacia autem ex medicorum praescripto vix vllis vteretur, nisi quorum naturas & compositiones prius ipse consideratas examinasset. Quam scientiam, Chirurgiae non cognitione tantum, sed & exercitio practico auxit atque illustrauit, constructo, ut nostis, in hunc vsu regijs planè sumptibus Nosodochio, proximè ad arcem sito, in quod ex diuersis locis ad se varia infectos huc, atq; omnis generis morbis afflictos aduehi curabat: ad quos ille quotidie ex arce commeando, medicam operam faciebat, alijs consilio per ministrorum officia, alijs manu etiam adhibita sanitatem restituens. In quo
miria

miserifico studio id planè summum ac diuinum fuit, quod & decumbentes precum atq; pietatis exercitio, sic instituit: & conualescentes agenda pœnitentiæ inculcationibus sic dimisit, ut multis corpore non magis, quàm animo laborantibus, huius maiorem quàm illius salutem contulerit. Cato senex Græcas literas discens, admirationis materiam Romanis præbuit. Augustus non ciuis, sed Princeps constante iam ætate Latinas addidicit, magno quidem ea in re & sumptu & studio: sed laudabili etiã progressu factò, nimirum ut non tantum quauis de re latino sermone colloquentes facile intelligeret: sed & quæ vellet, partim loqui, partim scribere etiã satis congruè posset.

In Mechanicarum artium & plurimarum & difficilimarum cognitione, acri & indefesso studio, tantum elaborauit, & perfecit, ut non solum plerq; ipse exactè intelligeret & summos etiã artifices exercere posset: sed ipse etiã multa in illis emendaret, non pauca inueniret noua, quæ artes illas maiorem in modum illustrarent. Quid in re metallica consecutus sit, cum stupore forsã posteritas, si quæ futura est, admirabitur. Dicam summam, nihil rerum omnium ignorare voluit, quæ studio humano dignæ erant. Ut autem ingenio fuit acerrimo planè, & perspicacissimo, & studio, in rebus, ad quas animum adiungebat, indefesso: quocumq; eum aut animi aut ingenij impetus tulit: id naturæ bonitate, & assiduitate laborum facilimè consecutus est.

Quæ omnia hæcenus à me commemorata quò maiora sunt, quò præstantiora, magisq; supra communem mundi sortem posita: eò tristius est, eò luctuosius & acerbius est, quod iam me vobis dicere, proh dolor, tempus monet & necessitas. Mortuus est: heu miseriam nostram: mortuus est, inquam, Augustus: ô infandum dolorem:

E 2 mortuus

mortuus est, inquam denuò, Augustus Princeps & Elector noster, Augustus ille pacis publicæ assertor, vindex ille iusticiæ, Religionis protector ille, ille Ecclesiæ patronus, Scholarum ille Mæcenas, illud Imperij columen, illud orbis & naturæ non ornamentum duntaxat, Verùm etiam miraculum: sed quod nos deploramus maxime, Pater ille patriæ maximus, optimus, fidelissimus.

Jerem. 9.

Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum? & plorabo die & nocte acerbiter luctus huius. Equidem dolore intercludor, publico partim, partim priuato meo acerbissimo luctu impediatur: ut quid dicam, quo me vertam, unde ordiar, v-

Psalm. 6.

bi desinam, vehementer ambigam. Ex abundantia tamen cordis, os id loquitur, quod ex Psalte sancto habet, Anima mea turbata est valde. At tu Domine vsquequò? Nuper grauissimum vulnus nobis est inflictum, præmaturo, & uti tum verebatur, nunc autem experimur, proh dolor, præmaturo nimis, Hannæ, Hannæ illius sanctissimæ, matris harum regionum dulcissimæ, obitu.

Eo vulnere vix dum sanato, nondum omnes dedoluimus: en nouum, & priori quidem longè atrocius, quasiq; lethale alterum nobis infligitur. At, inquam, tu Domine vsquequò? Siccine in luctu & squalore anni isti nobis exigendi erunt? Quid? quod tempore planè alienissimo nos calamitatem istam patimur. Et iam iam plena omnia sunt periculis: & licet ego malè ominari nolim, ea imminent tempora, quæ grauissimus, vtinam ne multis exitiosas mutationes haud dubiè allatura sunt. Vicina regna iam diu atroci bello flagrant. Qui adhuc in pace sunt, arma vigilantes dormientes somniant, bella crepant, cædes spirant, sanguinem sitiunt, & nobis præcipuè exitium minantur. Multi ex sanguinarijs, hunc ipsum Principis nostri obitum, pacis dissoluendæ terminum, & religionem nostram.

nostram armis persequendi initium fore iactare iam pridem non sunt
veriti. Et iam annus ille octogesimus octauus appropinquat: iam
trigonus ille sydereus ingruit, quem sollicito studio obseruandum esse
pridem maiores nostri nos cohortati sunt. Deniq; ventorum insolitis
turbibus, aquarum insuetis inundationibus, nocturnis ignibus &
fragoribus, terræ motibus, pestis diuturnis contagijs, & multis alijs
prodigijs & indicijs, iram suam Deus nobis significauit, vt aut re-
rum omnium finis (quod quidem faxit omnipotens) aut grauis pa-
triæ nostræ clades imminere videri debeat. Hic nos, non dicam
primarium, omitto etiam dicere summum, sed quem vnum, vnicum
proh dolor, habuimus, Principem, cuius pietate, consilio, auctoritate,
publica hæc mala vel sanari omnino, vel mitigari certè poterant, a-
lienissimo tempore amisimus. Ingruent pericula, motus bellici exci-
tabuntur? Imperator Augustum requiret: Senatus Imperij Electo-
rem nostrum desiderabit: Prementur ciuitates liberæ, Principum
atq; Episcoporum subditi vexabuntur? Augusti nomen in clamabi-
tur: Turca in pomeria orbis Christiani grassabitur? Elector ille Sa-
xo exoptabitur: dissidebunt inter se Principes ipsi? Augustus ar-
biter implorabitur. Videor iam mihi videre ante oculos, mæstissimæ
viduæ habitu pullato indutam, & squalore lachrymisq; passim sor-
didatam madentemq;, communem omnium nostrum parentem
Germaniam, & planctu lamentabili, gemitu miserabili funus sui
mariti prosequi: audire mihi videor Imperatoris gemitus, spectare
lachrymas Principum, omnium ordinum luctum contueri. Et nos
non tuam Auguste Pater, Auguste Princeps optime mortem defle-
remus? non has exequias planctu eiulatuq; prosequeremur? non
sanguine ipso, si fieri queat, hanc orbitatem nostram deploraremus?
Absit à nobis, absit procul hæc ferina immanitas, hic brutus stupor,

E 3 hæc

4
4
2. Par. 35. *haec plusquam Scythica barbaries. Proinde quin lugeatis, quin plo-
retis, quin lamentemini, non prohibeo: imò vt hoc studiosè faciatis,
sedulo admoneo. Luxit Iosiae obitum tota Ierosolyma & Iudaea; in-
primis Propheta Ieremias, scriptis, vt nonnulli arbitrantur, ea de
re Tbrenis suis: Hic nostrum Iosiam nos amisimus. Phalaridis do-
minatu aut Neronis Imperio dignus sit, qui ex hac morte Principis
sui dolorem non perceperit.*

1. Ihes. 4. *Ceterum illud interim vobis etiam ad animum reuoco, cum
quicquid huius factum est, factum sit arbitrio diuinæ voluntatis: ne
querelis immodicis Deo obstrepatis, ne nimio luctu fidem amittatis,
aut ita contristemini sicut ceteri, qui spem non habent: Quin potius
diuini verbi promissiones capeffite, & quæ summis etiam doloribus
mitigationem afferre possunt, pias consolationes admittite. Iam
tempus est, dulcissimam Christi vocem animis nostris inculcemus,
Ne time pusille grex: Nam placuit Deo vestro, vobis regnum da-
re. Iam tempus est, tubæ instar in aures nostras insonet, dulcissimum
Seruatoris nostri Πρωϊκιοϋ, Confidite, ego vici mundum: Ecce, ego
vobiscum sum omnibus diebus, vsq; ad consummationem mundi.*

*Quod si parum est, vt verbis hisce vos consoler, ecce viua solas-
tia in promptu sunt. Enimuerò cum communi decreto omnibus in-
cumbat moriendi necessitas, & paucis datum sit, Principibus maxi-
mè, etatem sexagenariam attingere: quid nisi indicium, imò pignus
potius paterni in Deo fauoris est, quod ad sexagesimum vsq; annum
penè integrum prorogata beatissimo Principi nostro vita, nobis ita
paternè prouidit Deus, vt filium reliquerit, ad summa quæuis &
uatum & educatum, vestigia Patris iam ingressum, de quo non
imaginatione conceptam, non opinione haustam, non præsumptione
persuasam: sed rebus ipsis excitatam, atq; experientia confirmatam
spem*

spem habemus, ut bonorum omnium atque Imperij: sic virtutem
etiam atque ingenij paterni plenam hereditatem ad ipsum rediisse,
quem iam inde à prima quasi pueritia non dubijs generosissima in-
dolis argumentis ad fastigium heroicæ sapientiæ eximium, & il-
lustrissimum decus virtutum Principe dignarum, admirabili feli-
citate contendisse vidimus. Gaudeant sanè Pontificij & secta-
rij, nobis ereptum & sublatum esse *AVGVSTVM*. At
ydem nos eius loco *CHRISTIANVM* habere non ignorent.
Relicto Alexandro, Philippus Macedonum Rex æquo animo sese
moriturum respondit. Augustum Christiano post se relicto,
dubium non est æquissimo animo potuisse ex hac vita discedere.
Quo magis est conueniens, ut nos etiam tanto pignore iam relicto,
non quidem obliuiscamur eius boni, quod amisimus (quod à pia
mente absit quàm longissimè) sed æquiori tamen animo feramus,
quod mutari non potest: & ita nobis *DEVM* iratum esse pro-
pter delicta statuamus, ut ex concessio bonitatis suæ pignore am-
plissimo, acta seria pœnitentia, de misericordia eius, & con-
stanti patrocinio, in spem indubitatam veniamus, qua luctum
hunc præsentem, ut par est, piè moderemur. Equidem ut fatear,
quod res est, si piissimum illud & suorum subditorum amantissi-
mum, ac verè paternum pectus Augusti, Principis nostri bea-
tissimi, animo meo contempler: Videor mihi ex ipso feretro nobis
eum placidissimè colloquentem audire, & hæc mansueto ore ver-
ba proferentem auribus quodammodo percipere: Agite subditi mei
charissimi, & vos omnes, qui regionem hanc incolitis, bono animo
estote, animos vestros ex luctu nimio ad moderationem iam com-
ponite: quod luxistis grauitè: agnosco & gratum habeo hoc offi-
cium vestrum: Iam verò modum mœrori statuite.

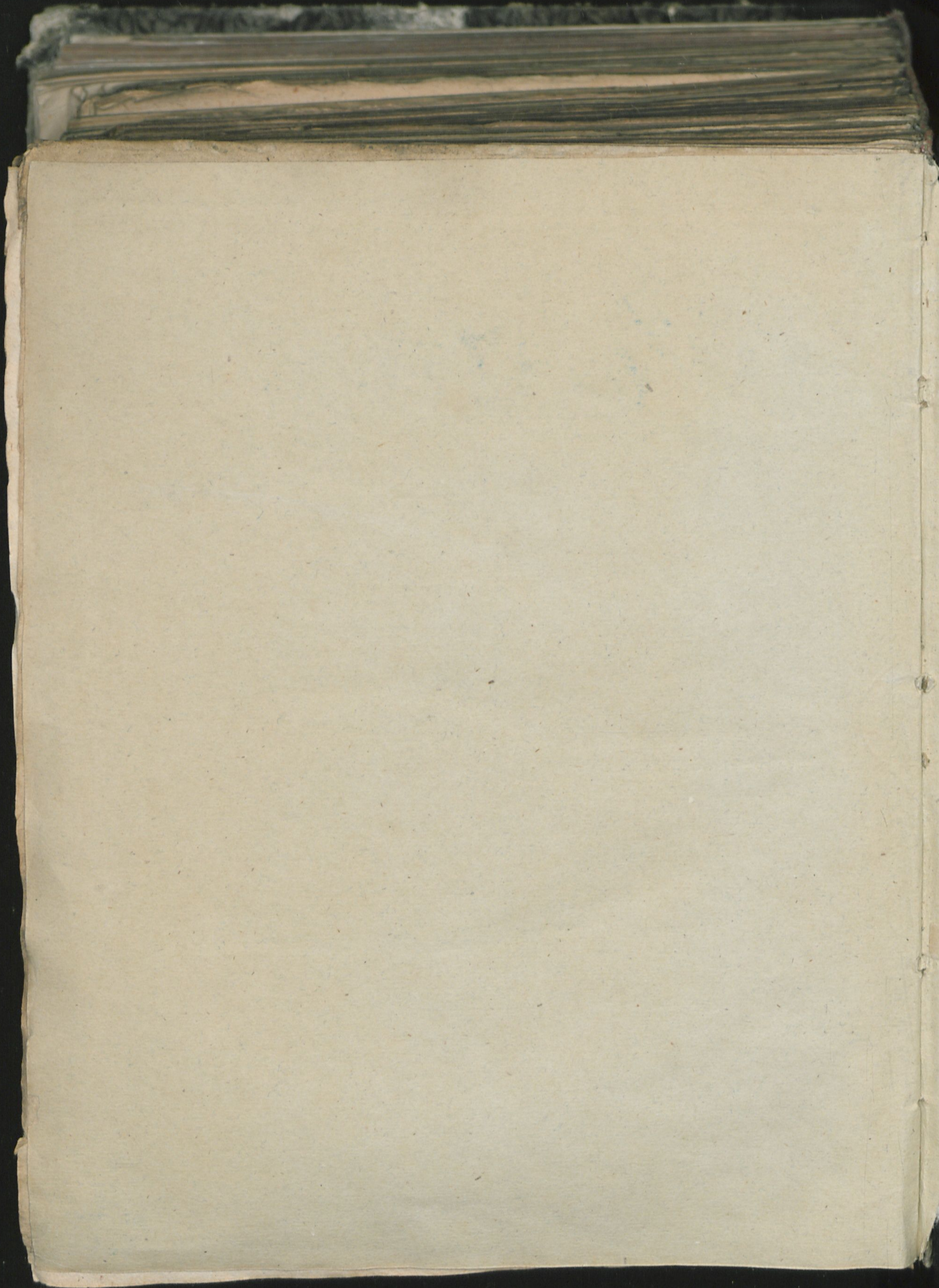
Nam

Nam quod me attinet, ex lachrymarum valle, ad caelestem patriam, ex militante Ecclesia ad triumphantem, ex v^{ir}u viratu Imperiali & ducatu Saxonico, ad synedrium Sanctiss. Trinitatis, ad regnum sempiternum sum translatus. Iam Christianum habetis filium meum, me ipso magistro à teneris ad optima quæuis institutum, ad quem diuino beneplacito tota & Imperij & ingenij mei deuoluta est hæreditas: huius salutem p^{ro}precibus Deo commendate, & , vt à vobis mortuus postulem, quod præcepi viuus, huic Principi vestro, turbulentissimo Europæ statu, seculo exulceratissimo, temporibus difficilimis Imperij mei vices subeunti, promptis animis morem gerite, nec committite, vt quem ex meo matrisq; obitu dolorem duplum breui tempore accepit acerbissimum, vestra inobedientia sibi exasperari sentiat. Sic manibus meis gratissima ratione parentabitis, sic vtilissimam meorum beneficiorum memoriam conseruabitis. Sic morte mea nihil damni acceperitis: sic tuti ab exitio, sic in hoc mundo felices, sic tandem etiam vnà mecum æternum salui esse poteritis.

Qua piissima Augusti quasi posthuma oratione, quia non habeo ego, quod porrò in medium afferam vtilius, tibi maxime Pater humili mente supplicamus, te optime Christe ardentibus votis inuocamus, tibi æterne Spiritus S. deuotas preces facimus, vt tua omnipotenti virtute eam in nobis ratam esse iubeas, & vt simus, quales debemus, tu caelesti operatione clementer efficias:

Cui sit laus, gloria, maiestas & benedictio & nunc, & in sempiterna secula,
Amen.

Vc. 2751. 8

ULB Halle 3
002 691 590

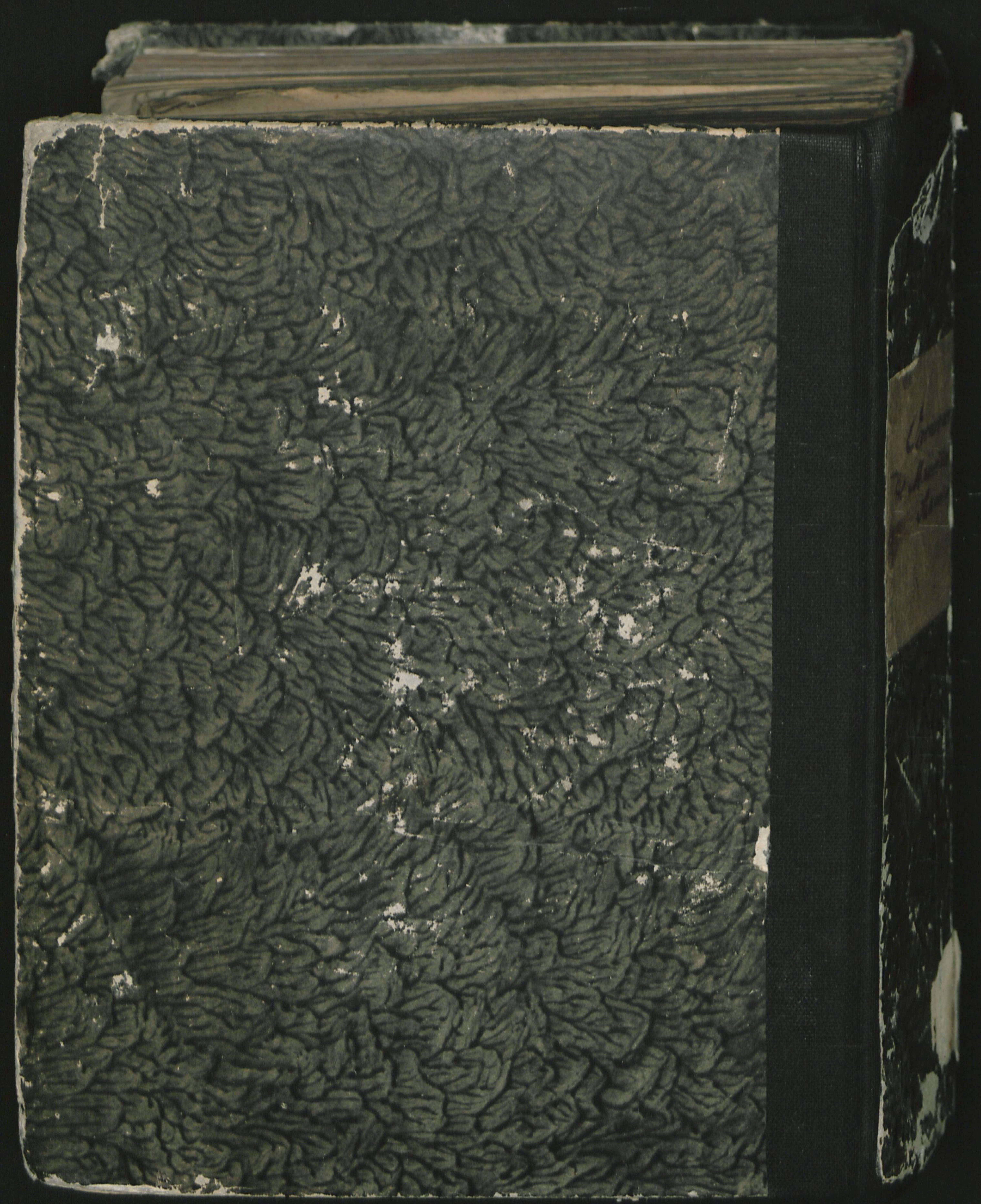

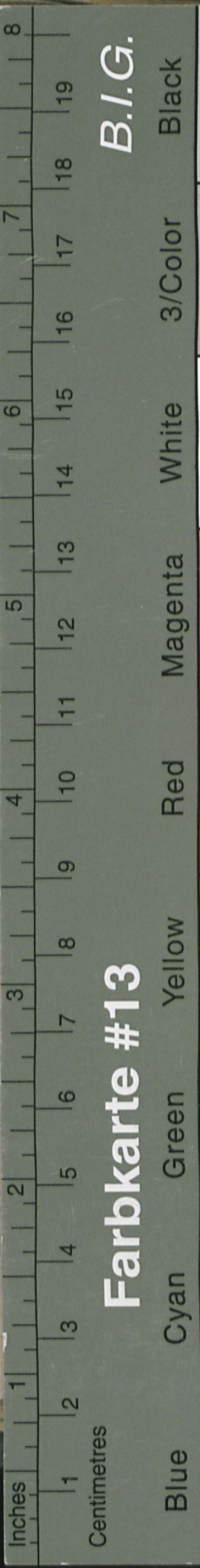
St

Rehe ✓

M.T.

B.I.G.

Farbkarte #13

Funebris

DE

VSTO

VSTO, RELI-

NEFICO, SAXONVM

n, Imperij VII viro & Archi-

Turingiæ, Marchione Mi-

deburgense &c. tristissi-

ato II. Februar, 86.

defuncto.

templo arcis.

LA PARENTATIO-

IO LVCTV ACADEMIA

ria fecerat 27. Feb. 1586.

à

IO AVGVSTANO,

niæ Cancellario.

B E R G A E

n Johannis Cratonis.

D. LXXXVI.

78.16

mo

a

